

De Lesbofòbies¹, catalanofòbies i xenofòbies.

Bàrbara Ramajo Garcia (de Bollos en Teoria²)

Diu la Gayle Rubin (1984) que les societats sempre necessiten esventar les fòbies sexuals per tal de tenir un “enemic” comú a qui fer front col·lectivament i que, hi ha períodes històrics que aquestes fòbies es renegocien entre les histèries socials i les lluites contestatàries, a aquesta idea, doncs, vull afegir que no són tan sols les fòbies sexuals les que agiten les societats heterociscentrades³ per tal de inventar “perills” socials, sinó que també hi juguen un paper important, entre d’altres, les fòbies nacionals i les ètniques.

A casa nostra, doncs, ens caldria mirar les sinèrgies d’aquestes fòbies socials com a nodridores dels heterocispatriarcats, de les hispanonormativitats⁴ i dels racismes, però sobre tot, trobo que ens caldria mirar el funcionament d’aquestes sinèrgies quan es donen des de les mateixes forces polítiques que combaten aquests poders.

Així, parar atenció a aquestes sinèrgies és parar atenció a com funcionen les violències fantasmes parapetades des de l’espectralitat. No vull dir aquí que lesbofòbies, catalanofòbies i xenofòbies siguin enterament violències fantasmes, però sí que tenen una vessant d’aquesta actuació i és precisament aquella que treballa sense ser reconeguda des de les agències polítiques.

De la vessant visible de les violències que es deriven de les fòbies en sabem prou i be, ja que les visquem en carns pròpies. Posaré aquí, doncs, tres exemples patits en primera persona:

1) Mitjans dels anys 80s, jo i una amiga parlàvem agafades de les mans al banc d’una plaça on ara hi és el mercat de Singuerlin de Santa Coloma de Gramanet. No va haver-hi ni un petó! No més les mans agafades, i de sobte, ens vam veure envoltades per un grup de criatures menors de deu anys cridant-nos lesbianes, tortilleres, porques... Tota una cantata pujada de to que no només ens va obligar a marxar, sinó que també ens va perseguir en processó a mesura que anàvem rebent pedres i una pluja d’objectes que la canalla ens anava llençant, sense aturar els crits, i sota el somriure i la complicitat de la gent adulta que s’agrupava a les aceres animant la colla, picant de mans, i

¹ Parlar de lesbofòbies és una estratègia política de visibilitat ja que aquest article podria dir-se perfectament LGBTIQfòbies, però vist que a la Llei 11/2014 la paraula lesbofòbia no hi és, ni una sola vegada al text, he trobat oportú reivindicar lesbofòbia davant la facilitat amb que exercim lesbofòbies fantasmes per omissió a un text històricament tant rellevant:

http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/09lgtbi/temes_relacionats/Llei_homofobia_LF_Llibret.pdf

² http://bollosenteoria.blogspot.com.es/p/sortim-la-premsa_27.html

³ Utilitzaré els prefixos «hetero» i «cis» en paraules com heterociscentrisme o heterocispatriarcat com una estratègia política visibilitzadora, el primer cas com a proposta dels lesbianismes feministes per evidenciar la heterosexualitat com a característica intrínseca del patriarcat i el segon com a proposta dels transfeminismes per evidenciar la coherència de gènere com element distintiu patriarcal.

⁴ Aquest concepte evidencia les normatives legals i culturals que regeixen les polítiques, ideologies i discursos centralistes de l’Estat Espanyol i espanyolistes de l’Espanya ficcionada com a única nació.

participant de ple a l'escarni. Recordo aturar-me en sec, girar-me i encarar-me amb tothom i suposo que això va tenir el seu efecte perquè a mi em van deixar en pau, però a la meva amiga (que ni tan sols era lesbiana i a qui havia estat consolant perquè l'havia deixat el seu xicot) la van seguir fins al portal de casa seva al crit coral de lesbiana...

2) Finals dels anys 80s, jo i dues amigues fèiem turisme per Andalusia viatjant a dit, portàvem una guitarra per demanar diners i per cantar quan ens venia de gust. Recordo una nit a un poble de les Alpujarres de Granada que ens ho estàvem passant genial cantant, bevent, coneixent gent, tot molt guai fins que vaig començar amb la "Cançó sense nom" del Lluís Llach, llavors va esdevenir l'infern al crit de polaques de merda i l'estigmatitzat insult de putes. Recordo que quasi em van trencar la guitarra entre empentes i hòsties, i que amb molta ràbia i incomprensió les tres vam haver de sortir corrents d'aquell poble en meitat de la foscor. Aquella nit, les meves dues amigues de Santa Coloma i jo, totes filles de la immigració del Sud i no totes coneixedores de la llengua catalana, vam perdre la imatge idealitzada que fins llavors teníem del viatge per les terres dels nostres orígens i vam tenir un tast amarg de la catalanofòbia que fins llavors desconeixíem i que va reafirmar, com mai, la nostra identitat catalana.

3) Principis dels anys 90s, jo i la meva xicota anglesa hi érem al metro de Londres dins d'un vagó ple de gent, llavors jo no parlava gens d'anglès i no vaig acabar d'entendre que feia un tio com un armari cridant a dos dits de la meva cara, escopint-me entre paraules, ni la reacció de la meva companya posant-se en mig, protegint-me amb el seu cos mentre esbroncava a l'home. Recordo de tota aquella picabaralla en anglès que no més vaig entendre algunes paraules que no paraven de repetir-se: *fucking paqui* deia ell clavant els seus ulls en mi, *fucking racist* deia ella clavant els seus ulls en ell. Quan, per fi, l'home va acabar marxant, ella em va explicar que m'havia pres per un paquistanès i que havia patit un atac racista⁵.

Aquestes situacions mostren com una mateixa persona pot patir distintes fòbies i, a més, posa l'accent a la importància dels contextos i de com aquests poden determinar que les lesbofòbies, catalanofòbies i xenofòbies també puguin ser patides per gents que, en principi, no són subjectes diana. Al primer cas, la lesbofòbia va fer que la meva amiga es distanciés de mi i de qualsevol situació susceptible de tornar a patir una situació com aquella; al segon cas, la catalanofòbia va fer que les tres xarregues ens decantéssim per les nostres rels catalanes front la intolerància hispànica; i al tercer cas, la xenofòbia va fer que prenguéssim consciència sobtada de la meva possible impostura de butch racialitzada front la població britànica, o no, d'origen paquistanès, hindú, àrab..., a més de fer-me conscient del meu privilegi "blanc"⁶ de ciutadana europea.

⁵ Avui en dia també podria patir un atac racista a Londres pel fet de parlar en castellà:

<https://www.thelocal.es/20170516/spain-calls-for-investigation-into-racist-attacks-on-spaniards-in-uk>

⁶ Entre cometes perquè entenc blanc com a construcció social i categoria política de poder en clau d'etnicitat, i no pas com a característica fenotípica.

També podríem dir que la xenofòbia i catalanofòbia es separen per una frontera molt prima i permeable, ja que fora del context geogràfic del territori català ambdues expressions s'assemblen molt, tant en l'exercici com a la recepció de les seves violències. Aquestes violències, aquestes fòbies, són carnals, visibles, palpables, són patides en cos i ànima pels subjectes diana, tot i que aquesta diana també pugui ser episòdica i circumstancial, però hi ha d'altres violències que se'ns passen, que ens travessen, que les exercim sense adonar-nos, i que fins i tot exposant-les en tota la seva nuesa operativa són de difícil comprensió per part de qui les exerceix perquè parteixen des de les nostres integritats polítiques, de forma que sempre ens trobarem a qui ens tracti de convèncer que això no és pas lesbofòbia, xenofòbia, catalanofòbia... però ho són, per exemple:

1) Quan malgrat haver tractat i debatut obertament les lesbofòbies des de sectors del moviment feminista⁷, no deixem d'exercir-les cada vegada que la paraula lesbiana desapareix de les representacions i discursos públics dels feminismes. Aquestes lesbofòbies són exercides en entendre el subjecte polític lesbiana com quelcom específic i de vegades, contraproduent per l'estigmatització que pot deslegitimar i "empetitir" les lluites feministes.

2) Exactament igual podria dir-se dels racismes que malgrat també els hem tractat i debatut obertament als feminismes⁸, continuem exercint actituds xenòfobes cada vegada que els discursos i subjectes racialitzats no obtenen l'espai polític i rellevància reclamades a les representacions i discursos feministes.

3) Aquest exercici inconscient de les violències també passa en forma de catalanofòbia quan entenem alguns sectors del moviment feminista que treballen decididament per la independència⁹ com si fossin aliens dels feminismes, dels lesbianismes, dels racismes..., quan entenem a la primera que feminismes, lesbianismes i antirracismes són lluites interseccionades¹⁰ i ens mirem l'independentisme com quelcom que funciona a part, com una dèria particular de les companyes que senten, per sobre de tot, la identitat catalana.

Lesbianismes, racismes i nacionalismes tenen un vincle en comú, com a mínim, des dels inicis de les agències polítiques lesbianes col·lectives que es donen a partir del anys 70 del segle passat, arreu del món i a diverses cultures¹¹, on les lesbianes feministes, independentment de les seves rels ètniques i nacionals van auto-organitzar-se tractant reiteradament de desmuntar el discurs de la foraneïtat des dels començaments.

Aquest discurs neix paral·lel a les organitzacions de lesbianes feministes a nivell internacional i es vincula amb la idea que les lesbianes sempre hem estat les

⁷ http://www.xarxafeminista.org/wp-content/uploads/2012/05/Dossier_EFE_2010.pdf

⁸ <http://www.xarxafeminista.org/wp-content/uploads/2012/05/dossier-EFE-2011.pdf>

⁹ <https://feministesperlaindependencia.cat/quisom/>

¹⁰ Interseccionalitat és un concepte desenvolupat per Kimberle Crenshaw (1989 i 1991).

¹¹ Recomano llegir "La travesía de las mujeres lesbianas por el feminismo internacional", de Charlotte Bunch i Claudia Hinojosa: <http://www.caladona.org/grups/uploads/2017/04/la-travesia-de-las-mujeres-lesbianas-por-el-feminismo-internacional-ch-bunch-y-c-hinojosa.pdf>

“estrangeres” que hem “corromput” les dones/joves de casa, generant una lesbofòbia internacionalitzada, interreligiosa i intercultural que ens retrata i ens tracta com un perill social “importat”, aliè de la societat autòctona, i en són prova els càstigs històrics d’institucionalització (matrimonis amb homes, reclusions, convents, presons, manicomis...), desterraments, fuetades¹², violacions “correctives”, assassinats, penes de mort¹³ ...

Així, mentre el discurs de la foraneïtat acompanya la història lesbiana al llarg dels anys i les lluites socials, del fruit d’aquestes lluites esdevé un nou discurs que es vincula amb el sentiment nacional: el discurs homonacionalista¹⁴. El discurs que assumeix la “tolerància” de l’existència lesbiana com una marca pròpia de la cultura de país, com una senyera que senyala un perill de “retrocés de llibertats” per contaminació cultural d’una altra estrangeria que cal evitar i que genera una xenofòbia, confrontada a un sentiment nacional, que posa les lesbianes al centre dels valors democràtics, i de cultura blanca i benestant.

I si bé des de les agències polítiques veiem i denunciem aquest dos discursos que regulen la nostra existència interseccionant sexualitat, gènere, etnicitat i nació, com màrqueting que prova d’afirmar les “llibertats sexuals” com una característica intrínseca dels capitalismes “occidentals”; també hi ha d’altres violències que operen des d’aquesta mateixa interseccionalitat i des d’aquests mateixos discursos, sense ser detectades, perquè són exercides des de la contestació.

Llavors, etnicitat i nació, tot i que en principi semblin dues categories que en relació a les lesbianes operen antagònicament entre la lesbiana estrangera (perill social ètnic exportat) i la autòctona (perill social ètnic importat), el cert és que treballen en sinèrgia produint discursos confrontats que travessen les agències polítiques lesbianes i que són discursos ens atrapen i dels que en participem.

Això es pot apreciar quan des de les mateixes agències polítiques ens oblidem de contextualitzar les victòries de les lluites feministes i LGTBIQ i ens acabem creient aquest triangle suposadament vertebrat per l’epicentrisme dels subjectes polítics de les “llibertats sexuals” que situa a les lesbianes estrangeres/autòctones al centre de dos discursos suposadament antagònics: l’ètnic i el nacional.

Vull dir que quan entrem al discurs homonacionalista, i ens ho creiem, hi participem d’aquest discurs en tant que (re)produïm xenofòbies que alimenten els racismes en nom de la defensa dels drets civils conquerits front a un perill de retrocés amb arrels ètniques. Altrament, aquesta “confrontació” tripolar (eticitat d’una banda, lesbiana estrangera/lesbiana autòctona al centre i d’altra banda nació), també

¹² http://cultura.elpais.com/cultura/2013/05/04/actualidad/1367696954_992222.html

¹³ No cal anar a la Inquisició ja que això passa avui:

<http://www.diariosur.es/sociedad/201705/12/cuidado-viajar-estos-paises-20170512213855.html>

¹⁴ Homonacionalisme és un concepte desenvolupat per Jasbir Puar (2013), recomano llegir “Homonacionalismo en Cataluña: una visión desde el activismo LGTBI”, de Nuria Sadurní i Joan Pujol: <http://www.scielo.org.co/pdf/rups/v14nspe5/v14nspe5a21.pdf>

(re)produeix una contestació antiracista que alimenta les catalanofòbies i les lesbofòbies.

Un exemple d'això últim es pot trobar a les crítiques fetes vers a un subjecte monolític blanc català que encapsula dins d'aquesta categoria els mateixos moviments polítics que el contesten (inclosos els LGTBIQ) i aquesta equiparació racial, feta sense matisos i sense cap interseccionalitat, invalida les lluites socials catalanes en llegir-les com lluites alienes, com lluites que mai contemplen, ni contemplaran, malgrat l'esforç que alguns sectors hi dediquin, l'espai polític i les vides dels subjectes racialitzats.

Una mostra d'aquesta catalanofòbia es pot trobar a l'equiparació que fan algunes agències polítiques de la llengua catalana com a una llengua d'opressió colonial (posant-la al mateix nivell que l'anglès o el castellà) que institucionalment es "força" a ser apressa per les gents que volen instal·lar-se al territori, i aquest requisit d'arrelament, es llegeix com neocolonialisme, com racisme i com un mecanisme burocràtic de control poblacional. Aquesta interpretació es construeix oblidant o minimitzant la pròpia història d'opressió de la llengua catalana i dels subjectes polítics que la parlen.

De forma que podria dir-se que la participació d'aquests discursos de la foraneïtat i l'homonacionalisme que situen a les lesbianes com frontissa reclamada entre el subjecte estranger (la lesbiana) i el subjecte nadiu (la lesbiana) travessen tant als poders com a les seves resistències, produint lesbofòbies, catalanofòbies i xenofòbies susceptibles de ser exercides i patides interseccionalment. En canvi, aquesta interseccionalitat de les fòbies, especialment a la seva vessant fantasma, ahora tendeix a produir una concepció monolítica i homogènia dels subjectes polítics que les lluiten.

Així, podem preguntar quant de pes tenen aquest discursos respecte al fet que les agències polítiques lesbianes, catalanistes i antiracistes, s'autopensin cadascuna d'elles com agrupacions heterogènies construïdes com a contraposició als subjectes polítics homogenis amb que es perceben les altres agrupacions, de forma que participar del discurs de la foraneïtat i de l'homonacionalisme, a la vessant més fantasma, alimenta una percepció sense fissures dels subjectes de lluita en contra dels qui es construeixen les agències polítiques (lesbianes alienes al catalanisme i als antiracistes, catalanistes alienes als lesbianismes i antiracistes, antiracistes alienes als lesbianismes i catalanismes)..., que crea sectarismes i trenca ponts, en contra de construir aliances, entre les mateixes resistències a aquest sistema capitalista, heterocispatriarcal, racista i hispanonormatiu que lluitem.

Sent conscients de tot això, doncs, i seguint a la d'Audre Lorde (1983) quan diu que no hi ha jerarquia d'opressions, proposo tenir sempre una mirada interseccional capaç de reconèixer les fòbies a qualsevol hàbitat, fins i tot, quan parteixen de cadascuna de nosaltres; i proposo analitzar com la interseccionalitat d'aquestes fòbies ens impedeixen percebre a les agències polítiques també d'una forma interseccional, és a dir, proposo deixar de adreçar-nos entre les distintes agències polítiques com si aquestes fossin un subjecte polític homogeni, sense interseccions, ni contradiccions.

Així, reconeixent com actuen les lesbofòbies, xenofòbies i catalanofòbies, a la seva vessant més fantasma, pot ser, ens ajudi a tenir consciència de la importància històrica del moment que estem vivint a Catalunya i ens permeti preguntar-nos sobre les reticències que tenim amb el procés sobiranista, el pacte nacional pel referèndum o les lluites independentistes, i preguntar-nos: Què és el que ens atura a participar de la autodeterminació d'un poble que lluita? Què és el que atura la solidaritat dels activistes de les distintes agències polítiques que ens movem a Catalunya alhora de marxar, conjuntament, per tal de fer escac i mat a l'Estat Espanyol? Que pot ser no és aquesta situació d'excepcionalitat catalana una peculiar petita gran revolució popular? Què no és aquesta fita prou col·lectiva, transversal, interseccionada... com per ser-hi tothom que es mou a les lluites socials? Què no és aquesta una oportunitat única per transformar les nostres realitats? Què ens atura? Alguna fòbia concreta amb nom de país petit amb ganes de canviar-ho tot? Pensem-ho, doncs!

Bibliografia:

Audre LORDE (1983). There is no hierarchy of oppressions:

<https://sentipensaresfem.wordpress.com/2016/12/03/nhjoal/>

Gayle RUBIN, (1984). Reflexionando sobre el sexo: notas para una teoría radical de la sexualidad. En Carol VANCE (ed.), *Placer y peligro: Explorando la sexualidad femenina* (pp.113-190). Talasa: Madrid:

<http://www.caladona.org/grups/?p=196>

Jasbir PUAR (2013). Rethinking Homonationalism, *International Journal of Middle East Studies*, 45, pp. 336-339:

http://www.jasbirpuar.com/assets/Puar_Rethinking-Homonationalism.pdf

Kimberle CRENSHAW (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. *University of Chicago Legal Forum*, pp. 139-167:

<http://philpapers.org/archive/CREDTI.pdf>

– (1991). Mapping the margins: intersectionality, identity politics, and violence against women of color, *Stanford Law Review*, 43(6), pp. 1241-1299:

http://socialdifference.columbia.edu/files/socialdiff/projects/Article_Mapping_the_Margins_by_Kimberle_Crenshaw.pdf

Nuria SARDURNI I Joan PUJOL (2015). Homonacionalismo en Cataluña: una visión desde el activismo LGTBI. *Universitas Psychologica*, 14(5), 1809-1820:

<http://dx.doi.org/10.11144/Javeriana.upsy14-5.hcva>